

Teixidorban a munkanélküliek jelentős része legfeljebb a kötelező iskolai tanulmányait fejezte be – ide tartozik a munkaképes korú romák zöme. A helyi romák leginkább bolhapiaci árusítással keresik meg a kenyerüket egyéni vállalkozóként. A bolhapiacokat azonban súlyosan érintette a közelmúltban lezajlott gazdasági válság, így a romáknak vissza kellett térniük olyan tevékenységekhez, amelyekkel korábban már felhagytak (pl. ócskavasgyűjtés, csencselés, gyümölcszsüretelés, építőipari segédmunka). A spanyol (katalán) munkahelyteremtő program is az egyenlő bánásmód elvén alapul, de számos, nem etnikai alapú hátrányos helyzetet nevez meg, amely feljogosít valakit a részvételre. A teixidori program (évente kb. 200 szerződéssel) sokkal kisebb dimenziójú, mint a magyar, viszont komplex: képességfejlesztést, tanácsadást és munkahelyekre való kiközvetítést is magában foglal. Ugyanakkor ennek a programnak sem sikerült integrálni a leghátrányosabb helyzetű romákat, mivel inkább középfokú végzettségűek vettek benne részt, akiből viszont nincs sok a térség romái között. Ezzel szemben az ACCEDER program sokkal több romát tudott megmozgatni. Romákra szabott programokat kínált a munkanélkülieknek, hogy aztán általános foglalkoztatást elősegítő programokba terelje őket. Ezt a „megkülönböztetett figyelmet” azzal indokolták, hogy az általános programokban eleve diszkrimináció éri a romákat, tehát először az ACCEDER programon keresztül segítik őket, egyenlő esélyt biztosítva nekik. Ez a kettős rendszer azonban paradox módon az etnikai alapú diszkrimináció veszélyét hordozza magában. Ráadásul az ACCEDER nagyban függ az általános gazdasági környezettől. A gazdasági válság óta az ACCEDER-en keresztül munkához jutó romák száma is jelentősen csökkent, tehát a munkaerő-piaci integráció pont akkor tűnik kevésbé hatékonynak, amikor még inkább szükség lenne rá.

A kutatók úgy találták, hogy önmagukban sem a mindenkinek szóló programok, sem pedig a konkrétan a romákat célzó programok nem képesek elérni és támogatni a kiszolgáltatott helyzetben lévő munkanélküli romákat. A legnagyobb nehézséget az okozza, hogy hogyan lehet megfelelő egyensúlyt teremteni az etnikai pántlikával ellátott programok és az általános célközönségnek szóló programok között úgy, hogy valós választ adjunk a regionális és helyi körülményekre. Az

egyik lehetőség az, ha a hátrányos helyzetű csoportot bevonják a hatalmi struktúrák minden szintjén, hogy képviselhesse saját tagjait: így a támogatások elosztásába, a programok megtervezésébe, megvalósításába és felügyeletébe. Ezt a modellt valósítja meg a spanyol ACCEDER integrációs program, ahol a romák nemcsak részesülnek a támogatásokból, hanem a tervezésben és a megvalósításban is részt vesznek.

Pethő-Szirmai Judit

Képvisélet, kisebbségek és választási reform: A palesztin kisebbség esete Izraellel

Kook, Rebecca: Representation, minorities and electoral reform: the case of the Palestinian minority in Israel = Ethnic and Racial Studies, Vol. 40, 2017, No. 12, 2039–2057. p.

A modern demokráciát jelentősen meghatározza, hogy mennyiben képes az állampolgárai képviselőre. Habár a történelem során a képviselő és a demokrácia fogalmai gyakran nem estek egybe, napjainkban a demokratikus állami hatalom legfőbb mércéje a választói képviselő. Így a képviselővel kapcsolatos ügyek a demokrácia lényegét érintik: a demokratikus rendszerek abból nyerik legitimitásukat, hogy képesek-e megfelelően és alapvetően képviselni az állampolgárok érdekeit. Nagyon sok demokráciában élnek azonban olyan – többnyire etnikai, faji vagy vallási – kisebbségek, amelyek úgy érzik, hogy az ő érdekeiket senki sem képviseli igazán.

A cikk azt vizsgálja, hogy az Izraelben nemrégiben végrehajtott, választási rendszert érintő módosítás (ti. a parlamenti küszöb felemelése 2 százalékról 3,25 százalékra) miként hatott a palesztin nemzeti kisebbség politikai képviselőre a 2015-ös parlamenti választásokon. A szerző állítása szerint a küszöb felemelése közvetlen hatást gyakorolt a palesztinok képviselőre, méghozzá arra ösztönözte a palesztin vezetést, hogy kiszélesítse ideológiai platformját és befogadóbbá tegye a palesztin politikai programot. A szerző úgy gondolja, hogy a választási rendszer kialakítása nemcsak a képviselő mértékét befolyásolja, hanem azt is,

hogy milyen ügyek és csoportok képviselőjét vállalják fel az egyes pártok. A választói küszöb felemelése Izraelben egyrészt azt eredményezte, hogy egyesültek az addig széttöredezett erők, és egy nagyobb kisebbségi párt jött létre. Másrészt a képviselt érdekek köre is kiszélesedett, ezáltal pedig az izraeli palesztin társadalom szélesebb rétegét sikerült megszólítani. Összességében tehát a küszöb felemelése jót tett a palesztin kisebbségnek.

A demokráciában élő kisebbségekkel kapcsolatos aktuális szakirodalom három alapvetés körül forog. Egyrészt, hogy a választási rendszerek központi szerepet játszanak a hatalom legitimitásában, másrészt, hogy a legitimitást az etnikai alapú politikai képviselő megerősíti, harmadrészt pedig, hogy a képviselőnek valamennyire arányosnak kell lennie ahhoz, hogy az egyes csoportok úgy érezzék, az ő identitásukat is közvetlenül képviselik a politikai intézményekben. Mindezek alapján az az általános vélekedés, hogy a különböző választási rendszerek közül az arányos képviselő alapulók képesek a legjobban képviselni a peremhelyzetben lévő kisebbségek követeléseit. Emellett az is elfogadottnak számít, hogy az egyes önálló identitással rendelkező kisebbségeket azok tudják a leghatékonyabban képviselni, akik maguk is a csoport tagjai.

A szerző azonban vitatja azt az állítást, miszerint míg a kisebbségi-többségi viszonyokra hatást lehet gyakorolni az intézményrendszeren keresztül, arra, hogy ki mit képvisel, viszont nem, mivel a követelések magából az identitásból fakadnak. Az ő véleménye szerint a választási rendszer kialakítása azt is tudja befolyásolni, hogy mit képviselnek a politikai pártok, tehát a képviselő bármely formája alkalmas lehet a kisebbségek hatékony képviselőjére. Szerinte tehát nem az arányos képviselő és nem az alacsony parlamenti küszöb garantálja a kisebbségi érdekek hatékony képviselőjét.

Izraelben parlamentáris demokrácia van, többpártrendszerrel és arányos képviselői rendszerrel. Az idők során azonban a parlament rendkívül felaprózódott. Egyetlen pártnak sem sikerült soha önállóan többségi kormányt alakítani: Izrael történetének mind a 34 kormánya koalíciós kormány volt. Más arányos képviselői demokráciákkal szemben Izraelben az egész ország egyetlen választókörzetet alkot 120 képviselői székkel. Bárki könnyedén indulhat a választásokon, elegendő

ugyanis 100 aláírást gyűjteni, kb. 580 dollárnak megfelelő összeget letenni, és a választás napján átlépni a szükséges parlamenti küszöböt. A laza bejutási feltételek – Izrael plurális és megosztott társadalmával párosulva – egyre inkább megosztották a politikai rendszert. Azon túlmenően, hogy mély szakadék húzódik a bal- és a jobboldal között, számos identitásalapú konfliktus is éket ver a különböző nemzeti, etnikai és vallási csoportok közé: a zsidó többség és az arab palesztin kisebbség, a javarészt szekuláris többség és a jelentős kisebbséget alkotó ortodox zsidók, az európai származású zsidók és a közel-keleti és észak-afrikai zsidók ellentétei kibékíthetetlennek tűnnek.

E szakadékok miatt egyre polarizáltabbá vált az izraeli társadalom. A folyamat visszafordítására tett erőfeszítés eredményeként apránként egyre feljebb emelték a parlamenti küszöböt: 1951-ben még 1 százalék volt, a 2015. januári reform után pedig már 3,5 százalék. Ez utóbbi reformot 2014 márciusában fogadta el a parlament, és 2 százalékról emelte fel a küszöböt a fenti értékre. A parlamenti bejutást egy-egy párt számára tehát nagyjából négy képviselői hely megszerzésétől tették függővé. A kormányzási törvény céljaként a rendszer megreformálását hirdették meg: azaz egy erős végrehajtó és törvényhozói hatalom létrejöttét, amely képes lesz majd nehéz és megosztó ügyekben is törvényeket hozni és politikákat megvalósítani. Ez a racionális célkitűzés azonban heves ellenállást váltott ki, hiszen több pártnak is nehézséget jelenthetett négy parlamenti szék elnyerése, és kiszorult volna a parlamentből. A legtöbb vesztenivalójuk a palesztin pártoknak volt. Mivel mind a négy párt egyenként négy hellyel rendelkezett, még az is könnyen előfordulhatott volna, hogy egyikük sem jut be a parlamentbe, és mivel a palesztinok érdekképviselőjét egyedül a palesztin pártoknak tulajdonították, ezáltal a palesztinok képviselője teljesen megszűnt volna.

A palesztin kisebbség a zsidó állam lakosságának 18 százalékát teszi ki. Egyszerre alkotnak vallási, nemzeti és nyelvi kisebbséget. Bár hivatalosan egyenrangú állampolgárok Izraelben, az állam és a palesztin kisebbség kapcsolata korántsem felhőtlen. Számos izraeli zsidó nehezen tud különbséget tenni saját palesztin állampolgárainak érdekei és identitása, illetve a nagyobb palesztin népé között, amellyel szemben Izrael alapítása óta súlyos etnikai-nemzeti konfliktusban áll. A palesz-

tin kisebbség tagjait gyakorlatilag másodrangú állampolgárokként kezelik. Kevesebb forrás jut rájuk az állami költségvetésből is úgy az oktatás, mint a jóléti és az egészségügyi kiadások terén. Ezért aztán a palesztin kisebbség jórészt kizárólag palesztin lakosságú falvakban lakik, a gyerekeik arab iskolákba járnak, és a munkaerőpiacnak csak bizonyos szektoraiban alkalmazzák őket. Egyik jelentős legitim joguk a politikai képviselővel való jog, ezért is érintette őket annyira érzékenyen ez a reform. Ráadásul, bár folyamatosan növekedett a palesztin képviselők által betöltött parlamenti helyek száma, még mindig nem rendelkeztek arányos képviselettel, mivel nagyon alacsony volt köreikben a szavazási hajlandóság.

A választási reform hatályba lépésének egyik drámai következménye az volt, hogy a négy különböző palesztin listát egyesítették, és megszületett a négy párt (Hadash, Balad, Ta'al és Ra'am) Közös Listája. Az első 14 helyet, amelyek megszerzésére reális esély látszott, arányosan osztották el egymás között a pártok szavazóbázisa alapján. Ebbe a 14-es keretbe bekerültek keresztény, muzulmán és drúz jelöltek, illetve két nő is. A lista tehát politikailag reprezentatív, illetve gender- és vallásérzékeny is volt. Bár korábban is történtek már lépések egy Közös Lista felállítására, a kormányzási törvény adta meg a szükséges lökést. Bár sokan szkeptikusak voltak azzal kapcsolatban, hogy a négy párt különbözőségét hogyan lehet majd áthidalni (pl. az iszlamisták és a kommunisták között), az egyesülést mégis széleskörű támogatás övezte, hiszen sokan egyfajta túlélési mechanizmust láttak benne, míg mások valódi politikai lehetőségként üdvözölték.

A választásokon végül a Közös Lista 13 parlamenti helyre tett szert, azaz kettővel többre, mint az előző választásokon. A palesztin szavazati részvétel 56,5 százalékról 63,5 százalékra nőtt. Mindezeknek köszönhetően a Közös Lista az izraeli parlament harmadik legnagyobb pártja lett, ami átlagosan két képviselői helyre jogosítja fel a pártot az összes parlamenti albizottságban. Ez páratlan siker a palesztin kisebbség számára, és mind jelképesen, mind a politikai befolyást illetően hatalmas jelentőséggel bír. A választási rendszer átalakítása nyomán megtörtént a palesztin egyesülés, ami magasabb arányú politikai képviseletet eredményezett, illetve nagyobb politikai láthatóságot és részvételt az izraeli

parlament munkájában. Így tehát a bejutási küszöb megemlése volta-képpen javította a kisebbség választási eredményét.

Ezen túlmenően abban is változás történt, hogy kiket kíván képviselni a Közös Lista. Az egyesült párt deklarálta, hogy képviselni kívánja az összes jelentős identitást a palesztin társadalmon belül, így a nacionalistákat és a szocialistákat, a férfiakat és a nőket, a szekularistákat és az iszlamistákat. A múltban gyakran érte az a vád a palesztin pártokat, hogy nem is törődnek a választókörzetükkel, minden idejüket a megszállás elleni küzdelemmel töltik. A Közös Lista azonban megalakulásától kezdve azt hirdeti, hogy a helyi palesztin lakosság szószólójaként fog fellépni és a hétköznapi életük érintő kérdésekben fogja az érdekeiket képviselni. Ennek szellemében működésük első évében 400 törvényjavaslatot nyújtottak be pl. a keresztény iskolák finanszírozásával, az egyetemi ösztöndíjak megemelésével, az építési engedélyezési eljárás megkönnyítésével és a beduin nők jogaival kapcsolatban. A Közös Lista tehát Izrael palesztin lakosságának helyi érdekeiket kívánja előtérbe helyezni. Sőt mi több, magát az izraeli demokráciát és más, nem palesztin, hátrányos helyzetű emberek megsegítését is a zászlajukra tűzték, és számos törvényjavaslatot nyújtottak be ezekkel a témákkal kapcsolatban.

Egy évvel a Közös Lista választási sikere után még korai lenne mérleget vonni. Úgy tűnik, hogy miközben csökken a választók bizalma Izrael demokratikus intézményeiben, erősödik az igény egy újfajta vezetés és képviselet iránt. Ugyanakkor az, hogy a Közös Lista már önmagában is képes volt egy egységesebb és sokszínűbb palesztin szavazói bázist megmozgatni, arra utal, hogy a kisebbségi képviselettel kapcsolatos kutatásoknak a jövőben túl kell lépniük a hagyományos kategóriákon, és kreatívan kell gondolkodniuk arról, hogy a választási rendszer kialakítása miként tud nagyobb kohéziót és legitimitást biztosítani az ilyen típusú társadalmakban.

Pethő-Szirmai Judit